

มองภาพยนตร์ในมิติความมั่นคงใหม่

Viewing Film through the Lens of Non-Traditional Security

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ 12 มิถุนายน 2563

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ 3 กรกฎาคม 2563

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ 13 กรกฎาคม 2563

ธัญยศ โล่ห์พัฒนานนท์*

Thanayod Lopattananont

บรรจง โกศลวัฒน์**

Banjong Kosalwat

ปัทมาวดี จารุวรรณ***

Patamavadee Charuworn

สุชาติ โอทัยวิทศ****

Suchart Otaivites

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งส่งเสริมการพิจารณาภาพยนตร์ไทยในมิติความมั่นคงใหม่ ควบคู่กับการให้ความสำคัญในด้านผลประโยชน์และศิลปวัฒนธรรม เนื้อหาบทความมาจากทฤษฎีเกี่ยวกับความมั่นคงร่วมกับคำอธิบายกรณีตัวอย่างใน

* PhD in Thai Studies, Thai Studies Center, Faculty of Arts, Chulalongkorn University
E-mail: myresearch7@gmail.com ที่อยู่ : 535 ลาดพร้าวซอย 95 คลองเจ้าकुณสิงห์ วังทองกลาง
กรุงเทพฯ 10310

** M.F.A. (Master of Fine Arts Degree in Film) Temple University ประเทศสหรัฐอเมริกา
E-mail: Kosalwat_b@yahoo.com ที่อยู่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต 1761
ถนนพัฒนาการ แขวงสวนหลวง เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ 10250

*** M.A. (Comm. Arts) U. of Wisconsin – Madison ประเทศสหรัฐอเมริกา
E-mail: pam_Charuworn@yahoo.com.sg ที่อยู่ : 22 แยก 3 ม.เสวีวิลาซ่า ถนนศรีนครินทร์ 55
แขวงหนองบอน เขตประเวศ กทม. 10250

**** Ph.D. (Interpersonal Communication) มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
E-mail: Suchart@gmail.com ที่อยู่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต 1761 ถนนพัฒนาการ
แขวงสวนหลวง เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ 10250

อุตสาหกรรมภาพยนตร์ต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกาและเกาหลีใต้ ก่อนจะเชื่อมโยงสู่กรณีของไทย

ความมั่นคงใหม่หมายถึงความปลอดภัยในการดำรงอยู่ของสังคมครอบคลุมประเด็นด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สุขภาพ ฯลฯ ด้วยเหตุว่าประเด็นเหล่านี้คือรากฐานของการรักษาสังคมให้ปลอดภัยจากความพยายามบั่นทอนจากภายนอกหรือกระทั่งความเสื่อมโทรมจากภายใน วงการภาพยนตร์ระดับชั้นนำตอบสนองต่อการสร้างความมั่นคงใหม่ตลอดเวลา สหรัฐฯ อาศัยสื่อภาพยนตร์ในการสืบทอดชาตินิยมอเมริกันพร้อมกับใช้ภาพยนตร์สร้างความแข็งแกร่งตามวาระของประเทศ ขณะที่เกาหลีใต้ดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวด้วยงานสร้างสรรค์อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว แต่ผู้ผลิตเกาหลีใต้เน้นแนวคิดในกรอบของความทันสมัยบวกกับการสร้างประชากรในอุดมคติเพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมยุคใหม่ นอกจากนี้เกาหลีใต้ยังอิงระเบียบวิธีทางกฎหมายโดยกำหนดสัดส่วนการฉายที่ช่วยให้งานประจำชาติได้มีโอกาสดำรงจิตสำนึกของผู้ชม

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหาความมั่นคงใหม่อันเนื่องมาจากกระแสความเปลี่ยนแปลงจากวิกฤตอย่างเช่น โควิด-19 โดยเฉพาะความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เมื่อพิจารณาประโยชน์ของสื่อภาพยนตร์ในด้านดังกล่าว จำเป็นที่ทุกภาคส่วนต้องคำนึงถึงงานสร้างภาพยนตร์ที่สามารถรองรับทั้งศิลปะบันเทิงและหน้าที่ในทางความมั่นคงไปพร้อมกัน

คำสำคัญ: ภาพยนตร์ / ความมั่นคงใหม่ / ประเทศไทย

Abstract

This article proposes to consider Thai film from the perspective of non-traditional security in addition to that of film business and culture. The entire discussion derives from a synthesis of non-traditional security theory as well as studies of cases taken from the US and South Korea, followed by Thailand.

Non-traditional security signifies the attempt to sustain a society, covering the issues of economy, environment, culture, health, etc. These issues serve to be a national basis for preventing any destabilization from the outside as well as the decline from within. It is found that major film industries never fail to complete their projects in response to the national security. The US depends on the film medium in promoting American nationalism, plus maximizing the nation's strengths in accordance with national agendas. South Korea pursues the same direction with their unique styles of filmmaking. But the Korean filmmakers rather emphasize the concept of modernization, including the ideal population, to uphold the socio-economic security in the new era. Besides, South Korea incorporates legal methodologies in providing more space for the domestic screening.

Thailand is running into security problems as a result of global crises such as Covid-19. The critical one will concern socio-economic transition without a shred of doubt. Having regarded

films in security terms, it is time to lay emphasis on Thai filmmaking in response to both entertainment art and non-traditional security alike.

Key Words: Film / Non-traditional Security / Thailand

บทนำ

ความมั่นคงใหม่หมายถึงการป้องกันภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่ต่างจากภัยคุกคามทางทหารในยุคสงครามเย็น (โสภณ ศิริงาม, 2560) ภัยด้านสุขภาพอย่างการระบาดของเชื้อโควิด-19 คือตัวอย่างร่วมสมัยของภัยความมั่นคงใหม่ด้วยทำให้โลกตกอยู่ในภาวะวิกฤตจนกระทบการท่องเที่ยว ธุรกิจบันเทิง การเรียนการสอน ฯลฯ รัฐบาลไทยจึงออกมาตรการเยียวยากลุ่มธุรกิจต่าง ๆ และลูกหนี้เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนในระยะสั้น (โทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย, 2563) นอกจากนี้โควิด-19 ภัยธรรมชาติอย่างภัยแล้ง ฝนผิดปกติ ฝุ่นดินไหวส่งผลต่อความมั่นคงมนุษย์ไม่แตกต่างกัน

ประเทศชั้นนำใช้สื่อภาพยนตร์รับมือกับปัญหาความมั่นคงใหม่เสมอมา เพราะภาพยนตร์ช่วยกระตุ้นความตื่นตัวในหมู่ผู้ชมตามมาด้วยวิธีรับมืออันเหมาะสม ในปี ค.ศ. 2011 ภาพยนตร์เรื่อง Contagion บอกเล่าหายนะของมนุษย์อันเกิดจากการกระจายของเชื้อไวรัส MEV-1 ซึ่งตัวละครติดมาจากสุกรที่รับเชื้อจากค่างควา มนุษยชาติเสียชีวิตในเวลาอันรวดเร็วคล้ายกับวิกฤตโควิด-19 ในปัจจุบัน เรื่องราวใน Contagion อิงข้อมูลขององค์การอนามัยโลก (WHO) ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ (CNN, 2020) จึงอนุมานได้ว่าผู้สร้างภาพยนตร์ใช้ Contagion สร้างความสนใจเกี่ยวกับวาระการแพร่ระบาดของเชื้อโรคที่อาจคร่าชีวิตมวลมนุษย์ได้ทุกขณะ An Inconvenient Truth (2006) หรือ The Day after Tomorrow (2004) ต่างทำหน้าที่ในทำนองเดียวกัน ทั้งสองเรื่องว่าด้วยภัยจากสภาพอากาศอันอาจจบลงที่ความเปลี่ยนแปลงระดับหายนะ

เมื่อหันกลับมามองที่ประเทศไทย พบว่า วงการภาพยนตร์ไทยยังคงเน้นธุรกิจและการสืบสานวัฒนธรรมเป็นหลัก หากไม่ใช่งานสะท้อนสังคม ภาพยนตร์ไทยเป็นงานที่มุ่งบรรเทาผู้ชมจากความตึงเครียดประจำวัน บทความฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะยกวาระเกี่ยวกับภาพยนตร์ไทยในมิติความมั่นคงใหม่ควบคู่

กับมิติทางเศรษฐกิจวัฒนธรรม เพราะภาพยนตร์สามารถเป็นเครื่องมือทางความมั่นคงได้ไม่ต่างจากการณรงค์ด้วยวิธีอื่น ภาพยนตร์มีบทบาทในการโน้มน้าวผู้ชม กระทั่งเปิดโลกทัศน์ผู้ชมสู่แนวความคิดหรือวิถีชีวิตสำหรับอนาคต (Mahmood, 2013) เนื้อหาบทความจะเริ่มต้นด้วยทฤษฎีทางความมั่นคงใหม่โดยยกตัวอย่างวงการภาพยนตร์ของสหรัฐฯ กับเกาหลีใต้ก่อนเปรียบเทียบกับกรณีของไทย บทสรุปในตอนท้ายช่วยตอบย้ำคุณค่าของงานภาพยนตร์ในด้านความมั่นคงและชี้ให้เห็นว่าทำไมอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยจึงควรเสริมประเด็นความมั่นคงใหม่ในการขับเคลื่อนภาคอุตสาหกรรม

ความมั่นคงใหม่ : ทฤษฎีกับข้อเท็จจริง

การศึกษาความมั่นคงใหม่อุบัติอย่างเป็นกิจจะลักษณะในยุคหลังสงครามเย็นโดยเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ทางด้านความมั่นคงระดับโลก (Sagar, 2015) ภัยคุกคามแบบใหม่ได้แก่ ภัยธรรมชาติ ภัยก่อการร้าย วิกฤตสุขภาพ ฯลฯ ส่งผลเกินกว่าศักยภาพทางความมั่นคงแบบเก่าจะแก้ไขได้ หากเป็นในภูมิภาคอาเซียน วิกฤตผู้อพยพชาวโรฮิงญาในพม่า ภาวะน้ำท่วมบริเวณแม่น้ำโขง การแพร่ระบาดของ SARS และ MERS ฯลฯ คือตัวอย่างที่ชัดเจน ทั้งหมดกระทบภาคธุรกิจและพัฒนาการทางเศรษฐกิจโดยรวม (Sagar, 2015)

ยุทธวิธีทางความมั่นคงแบบเก๋ามุ่งจัดการแค่ภารกิจป้องกันประเทศโดยอาศัยกองกำลัง (Sagar, 2015) แต่ยุทธวิธีความมั่นคงแบบใหม่จะเน้นการบริหารจัดการภาครัฐ องค์กร และประชาชน อาศัยกฎหมาย นโยบาย ร่วมกับการขับเคลื่อนองค์กรกับคนในชาติ (Phi et al., 2019) ประเด็นความมั่นคงใหม่เริ่มทวีความสำคัญมากขึ้นเพราะภัยแปลกใหม่หลายอย่างอุบัติขึ้นตลอดเวลาเพื่อท้าทายความเป็นอยู่ของมนุษย์ ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกอันเป็นที่ตั้งของประเทศไทยก็ไม่อาจรอดพ้นไปได้ (Keagle, 2012)

หลายชาติรับมือปัญหาความมั่นคงใหม่ด้วยการคาดคะเนทิศทางตามมา ด้วยงานสร้างวาระ (Agenda Setting) เพื่อเรียกเสียงสนับสนุน (Derry, 2000) อย่างในช่วงที่ผ่านมานานาชาติชูวาระ SDGs (Sustainable Development Goals) หรือการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะมองเห็นว่าโลกจะล่มสลายในที่สุดหากมนุษย์ไม่ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตซึ่งทำลายสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง SDGs เน้นการพัฒนาแบบพหุมิติภายในกรอบของสันติภาพ ความมั่นคง ความยุติธรรม พร้อมกับใส่ใจปัญหาโลกร้อนอย่างจริงจัง (Caballero-Anthony, 2015) ผู้แทนจาก 193 ประเทศร่วมลงสัตยาบันเพื่อรับรองแนวทาง SDGs (UNDP, n.d.)

วาระทางความมั่นคงอื่น ๆ ที่หลายฝ่ายให้ความสนใจประกอบไปด้วยวาระด้านพลังงาน ด้านอาหาร และด้านอากาศ เนื่องจาก

- พลังงาน เป็นที่ยอมรับกันมานานแล้วว่าพลังงานฟอสซิลไม่เคยเพียงพอต่อการบริโภคตลอดไป ประเทศอย่างจีนจึงสร้างแหล่งพลังงานนิวเคลียร์เพื่อทดแทนพลังงานฟอสซิล แต่ยังมีคำถามเรื่องมาตรฐานความปลอดภัยเพราะอันตรายจากการรั่วไหลกลายเป็นหายนะสำหรับประชาชนได้ (Trajano, 2015) บางประเทศที่กังวลพิษภัยของพลังงานนิวเคลียร์จึงหันมาลงทุนทางด้านพลังงานทดแทนจากแหล่งอื่น (Trajano, 2015)

- อาหาร แม้โลกปัจจุบันมีการผลิตอาหารเพิ่มขึ้นจนช่องว่างระหว่างมหาอำนาจด้านอาหารกับผู้ผลิตหน้าใหม่ลดน้อยลง ประชากรจำนวนมากยังคงประสบปัญหาเข้าถึงแหล่งอาหารเพราะวิธีการจัดสรรขึ้นอยู่กับกลไกตลาด รัฐบาลบางประเทศจึงวางแผนสะสมอาหารสำหรับแจกจ่ายในระยะสั้นและระยะกลางในกรณีที่เกิดภาวะขาดแคลน (Shrestha, 2015)

- อากาศ การเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิหรือฤดูกาลส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำพืชผล และกระทบอุตสาหกรรมอาหารในนิยามขาดแคลน เช่น ภาวะน้ำท่วม ประชาชนอาจต้องแบกรับความเสี่ยงมากขึ้น หลายแห่งจึงวางแผนรับมือด้วยมาตรการประกันพืช

ผล สร้างระบบสาธารณสุขปโภคที่เกี่ยวข้องกับน้ำ รักษาระบบนิเวศเพื่อเพิ่มปริมาณอาหาร เป็นต้น (Tian, 2015)

กรณีทั้งสามเป็นเพียงตัวอย่างของความมั่นคงร่วมสมัย ยังมีประเด็นอีกมากมายที่ไม่ได้กล่าวถึงในที่นี้ซึ่งมีมนุษยชาติต้องทำความเข้าใจเพื่อเตรียมตัวตั้งรับอย่างเหมาะสม สื่อและการศึกษาคือเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้าใจ อย่างที่ได้กล่าวไว้ในช่วงต้นสื่อภาพยนตร์มีบทบาทในด้านความมั่นคงตลอดเวลาเพราะทรงอิทธิพลทางความคิดแก่ผู้ชม Tomas Mitchell Sherak อดีตประธานสถาบันศิลปะภาพยนตร์และวิทยาการของสหรัฐฯ เอย่่าบางครั้งภาพยนตร์นำเสนอสิ่งที่สังคมเป็น แต่บางครั้งชักนำสังคมให้เป็น (Mbe, 2011) ไม่เพียงเท่านั้นภาพยนตร์ยังจัดเป็นสื่อยอดนิยมดังบ่งชี้ในยอดรายได้ของธุรกิจการฉาย อย่างธุรกิจภาพยนตร์เครือ Major สามารถทำเงินประจำปี พ.ศ. 2562 ได้มากถึง 10,679 ล้านบาท (บริษัท เมเจอร์ ซินีเพล็กซ์ กรุ๊ป จำกัด (มหาชน), 2563) หากนับรวมผลประกอบการของคู่แข่งเช่นอย่าง SF Cinema หรือ Netflix เข้าไปด้วย จะพบว่า คนไทยบริโภคภาพยนตร์จนแทบจะเป็นกิจวัตร ประเทศพัฒนาแล้วจึงอาศัยช่องทางภาพยนตร์ทำประโยชน์ให้แก่ภาระงานด้านความมั่นคงเพราะเข้าถึงคนหมู่มากได้เสมอมา

สหรัฐฯ กับฮอลลีวูดในมิติความมั่นคงใหม่

การศึกษาเรื่อง สื่อบันเทิงกับความมั่นคงใหม่ในประเทศสหรัฐอเมริกา : มองผ่านบทบาทภาพยนตร์ฮอลลีวูด (ฐณยศ โล่ห์พัฒนานนท์, 2563) เผยให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นความมั่นคงใหม่กับอุตสาหกรรมภาพยนตร์ฮอลลีวูดภายใต้การนำของประธานาธิบดี Donald Trump เนื้อหาภาพยนตร์ส่วนใหญ่ไม่เพียงมอบความบันเทิงแก่ผู้ชม แต่ยังพยายามส่งเสริมความรู้สึกชาตินิยมแม้ในยามปลอดจากการสู้รบ น่าสนใจว่าชาตินิยมดังกล่าวอิงแนวคิด Exceptionalism หรือความพิเศษของชนชาติอเมริกันอันทำให้คนอเมริกันเชื่อว่าสหรัฐฯ ดำรงสถานะ

สูงส่งเหนือประเทศอื่นโดยครองความกล้าในด้านประชาธิปไตย เสรีภาพ รวมทั้งพัฒนาการความเป็นอยู่ (ชาญชัย อุ่มปัญญา, 2557)

ทว่า Exceptionalism ในภาพยนตร์ยุคดังกล่าวสวนทางกับนัยของ Exceptionalism โดยประธานาธิบดี Trump ซึ่งรวมเรื่องการเชิดชูคนผิวขาวรวมทั้งมองผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ก่อนโลกานุวัตรตั้งชื่อผ่านวลี American First หรือ Make America Great Again แต่ Exceptionalism ในภาพยนตร์คือสหรัฐฯ ในฐานะผู้นำโลกนิยมและผู้นำด้านความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีการตอกย้ำเอกลักษณ์เดิม ๆ ที่ไม่ได้แยกสหรัฐฯ ออกจากประชาคมโลกอันประกอบไปด้วยความเป็นชาติบุกเบิกผจญภัย ชาติประชาธิปไตย สังคมนิยม/บริโภคนิยม และเทคโนโลยี (ฐณยศ โล่ห์พัฒนานนท์, 2563) ต่อไปนี้คือตัวอย่างภาพยนตร์ที่ยกมาจากการศึกษา

ตารางที่ 1 ตัวอย่างผลวิจัยเกี่ยวกับภาพยนตร์จากสหรัฐฯ

เรื่อง	ข้อค้นพบ
<i>Wonder Woman</i> (2017)	ให้ภาพของผู้พิทักษ์ความสงบสุขแก่โลกผ่านตัวละครเอกคือ Diana ซึ่งแสดงความมุ่งมั่นจะให้โลกหลุดพ้นจากไฟสงคราม
<i>Jurassic World: Fallen Kingdom</i> (2018)	ให้ภาพของความเป็นนักผจญภัยผ่านกลุ่มตัวละครเอกที่อยากจะปลดปล่อยไดโนเสาร์จากนักธุรกิจผู้ชั่วร้าย ทั้งยังมีภาพของผู้นำด้านวิทยาการตั้งสะท้อนจากงานโคลนนิ่งสัตว์ดึกดำบรรพ์

ตารางที่ 1 (ต่อ)

เรื่อง	ข้อค้นพบ
<i>Star Wars: Episode IX - The Rise of Skywalker</i> (2019)	ให้ภาพของผู้ยืนหยัดเพื่อผดุงระบบประชาธิปไตย เพราะกลุ่มตัวละครหลักเฝ้าทำลายระบบจักรวรรดิและฟื้นฟูสาธารณรัฐที่ซึ่งประชาชนจะมีอิสรภาพ
<i>Frozen II</i> (2019)	ให้ภาพของการอยู่ร่วมกันบนความหลากหลาย แก่นหลักของเรื่องคือการสมานไมตรีระหว่างอาณาจักรของคนผิวขาวกับเผ่าพันธุ์ใน <i>The Enchanted Forest</i>

นี่ชี้ให้เห็นว่า ภาพยนตร์ฮอลลีวูดไม่เพียงทำหน้าที่รังสรรค์ความบันเทิงอย่างที่ผู้ชมเข้าใจ แต่ยังเป็นประหนึ่งผู้เล่นหลักในการนิยามความเป็นชาติของสหรัฐฯ จุดสำคัญคือ ภาพยนตร์ฮอลลีวูดแสดงตนคล้ายทูตทางวัฒนธรรมเพื่อรักษาความเชื่อมโยงกับโลกภายนอก หากทำเนียบขาวมองชาตินิยมสุดโต่งเป็นเครื่องมือทางความมั่นคง อุตสาหกรรมฮอลลีวูดแย้งว่าความมั่นคงที่แท้จริงของสหรัฐฯ คือสายสัมพันธ์กับชาวโลก

คำอธิบายข้างต้นเพียงจับต้องบทบาททางความมั่นคงของฮอลลีวูดในยุคปลายทศวรรษ 2010 แต่หากพิจารณาย้อนไปไกลกว่านั้น จะพบว่า ภาพยนตร์ฮอลลีวูดได้พยายามอ้างสังคัมสหรัฐฯ ตามแนวทางความมั่นคงใหม่เพื่อต้านทานภัยหลากหลายรูปแบบตลอดเวลา

ในยุคหลังสงครามเย็นเอกสารว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐฯ ปี ค.ศ. 1994 ระบุว่า ผลประโยชน์สูงสุดของชาติขึ้นอยู่กับการจัดการทางการเมือง

การทหาร และเศรษฐกิจในระดับนานาชาติ (The White House, 1994) รัฐบาลสหรัฐอเมริกา จึงให้ความสำคัญแก่การกระพือโลกาภิวัตน์เพื่อขยายความเชื่อมโยงกับต่างประเทศโดยมุ่งหมายให้ความเชื่อมโยงนั้นนำพาสหรัฐอเมริกา ไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจผ่านปฏิสัมพันธ์ทางการค้าบวกการเงินการธนาคาร ความมั่นคงของสหรัฐอเมริกา ยุคดังกล่าวจึงพึ่งพากิจการโลกและบังคับให้สหรัฐฯ ต้องร่วมพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในภูมิภาคต่าง ๆ ไปพร้อมกัน

ผลที่ตามมาคือการปรับตัวของงานส่งออกภาพยนตร์เพื่อเสริมกำลังให้แก่กระบวนการโลกนิยมอันถือเป็นโลกที่เชื่อมต่อกันในขอบเขตของทุน การค้า และการบริโภค อาศัยหลักตลาดเสรีที่กำหนดให้รัฐบาลแต่ละประเทศลดบทบาททางเศรษฐกิจลงแต่ปล่อยให้กลไกตลาดทำหน้าที่รักษาสมดุลแทนด้วยเชื่อว่าเสรีภาพทางเศรษฐกิจจะช่วยขยับฐานะของมนุษย์ได้มากกว่าการแทรกแซงโดยรัฐ (Baetjer Jr., 2017) ในเวลาเดียวกันสหรัฐฯ ไม่ละเลยที่จะส่งออกวัฒนธรรมผ่านสื่อบันเทิงดังที่เสนอไว้ในทฤษฎี Soft Power ของ Joseph Nye โดยมีความเชื่อว่าสหรัฐฯ จะต้องอาศัยเครื่องมือพิเศษในการโน้มน้าวประชาคมโลกให้เป็นไปตามความประสงค์ของสหรัฐฯ (Nye, 1990) ข้อเสนอของ Nye มาจากการสังเกตหลาย ๆ กรณีโดยเฉพาะญี่ปุ่นยุค 1980 ซึ่งประสบความสำเร็จในด้านการวางเครือข่ายของตนเองโดยใช้เพียงการส่งออกสินค้าจากภาคการผลิตที่ช่วยสร้างทั้งอาณาจักรทางเศรษฐกิจและรากฐานของญี่ปุ่นในประเทศต่างๆ (Nye, 1990) ในทำนองเดียวกันสหรัฐฯ สามารถใช้สินค้าอย่างสื่อบันเทิงเพื่อเป้าหมายทางการทูต เพราะสื่อบันเทิงสามารถปรับโลกทัศน์ของผู้บริโภคให้ตอบรับวัฒนธรรมและความคิดของชาติต้นแบบ เมื่อโลกาภิวัตน์ที่สหรัฐฯ มุ่งหมายมีความจำเพาะในเชิงเศรษฐกิจ สื่อบันเทิงอย่างฮอลลีวูดก็ต้องเสนอข้อความจำเพาะประการนั้นให้มากที่สุด

จากฐานข้อมูลของบริษัท IMDb.com, Inc. ภาพยนตร์ยอดเยี่ยมฮอลลีวูด ช่วงทศวรรษ 1990 ได้แก่ Titanic (1997), Star Wars: Episode I – The Phantom Menace (1999), Independence Day (1996), Forrest Gump (1994) ฯลฯ ทุกเรื่องประสบความสำเร็จไปทั่วโลกพร้อมส่งออกคตินิยมทาง สังคมเศรษฐกิจแบบอเมริกันเพื่อเสริมความแกร่งให้แก่โลกานุวัตร งานทั้งหมด มีลักษณะร่วมในเชิงของการเป็นงานที่จับความสนใจผู้ชมตามยุคสมัย มีการสอดแทรกเนื้อหาอย่างเช่น เสรีภาพทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ การยอมรับความ ท้าทายใหม่ ๆ มากกว่าจะยึดติดกับธรรมเนียมปฏิบัติ รวมไปถึงความเป็นผู้มุ่งหวัง ความสำเร็จภายใต้กติกาทุนนิยม ภาพยนตร์หลายเรื่องยังถูกเติมเต็มด้วยวิถีชีวิต อเมริกันในมิติของที่พักอาศัย อาหาร แฟชั่น ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การทำธุรกิจ ฯลฯ ผู้ชมจึงคุ้นเคยกับภาพเหล่านั้นและกลืนไปกับแนวคิดโลกานุวัตร (บางสำนัก คิดเรียกว่า “อเมริกันวัตร” หรือ Americanization) เหนืออื่นใดภาพยนตร์ หลายเรื่องทำให้ผู้ชมมองสหรัฐฯ เป็นศูนย์กลางของโลกด้วยนำเสนอความเหนือ ชั้นในหลายมิติตั้งแนวคิด Exceptionalism เช่น การพิทักษ์โลกในกรณีสงคราม กับผู้รุกรานจากต่างดาวใน Independence Day หรือการเป็นแบบอย่างของนัก สู้ชีวิตใน Forrest Gump การส่งเสริมอเมริกันนิยมผ่านภาพยนตร์ฮอลลีวูดจึงไม่ ต่างจากการแผ่ขยายอิทธิพลทางวัฒนธรรมตามทฤษฎี Cultural Imperialism (Wanwarang Maisuwong, 2012) การศึกษาโดยจงเดือน สุทธิรัตน์ (2552) สรุปว่าภาพยนตร์ฮอลลีวูดได้ทำให้ผู้ชมทั่วโลกรับอิทธิพลทางความเชื่อในแทบ ทุกมิติจนมีสำเนาทางความคิดแบบอเมริกันชนในที่สุด ฮอลลีวูดจึงเป็นหนึ่งใน ปัจจัยความสำเร็จของสหรัฐฯ ในการบรรลุแผนความมั่นคงฉบับปี ค.ศ. 1994

แต่เมื่อถึงยุคการนำของประธานาธิบดี George W. Bush หัวใจของความมั่นคงใหม่กลับกลายเป็นเรื่องของภัยก่อการร้าย ในปี ค.ศ. 2002 เอกสาร ว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐฯระบุว่า

เหล่าศัตรูในอดีตต้องการกองกำลังและความสามารถทางอุตสาหกรรมระดับสูงในการคุกคามอเมริกา แต่ปัจจุบันเครือข่ายในเงามืดสามารถก่อความโกลาหลควบคู่กับมอบความทุกข์ทรมานให้แก่อเมริกาได้โดยไม่ต้องซื้อกระสุนแม้แต่เพียงหนึ่งคัน กลุ่มก่อการร้ายได้เกิดขึ้นแล้วเพื่อแทรกซึมสังคมสหรัฐฯ และใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ทำลายชีวิตอเมริกันชน

(The White House, 2002)

เอกสารฉบับนี้ออกมาในเดือนกันยายนปี ค.ศ. 2002 หลังจากเกิดกรณี 11 กันยายนซึ่งผู้ก่อการร้ายขับเครื่องบินพาณิชย์ชนเป้าหมายสำคัญ 4 แห่ง เครื่องบิน 2 ลำพุ่งชนอาคาร World Trade Center เป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตมากกว่า 2,600 ราย อีกลำพุ่งชนอาคาร Pentagon มีผู้เสียชีวิต 125 ราย ลำสุดท้ายพลาดเป้าไปตกในทุ่งนามลรัฐเพนซิลวาเนีย แต่ผู้โดยสารทั้งหมดเสียชีวิต ผู้โดยสารเครื่องบิน 4 ลำมีจำนวนทั้งสิ้น 256 คน (National Commission on Terrorist Attacks, n.d.) สังคมตอบรับประเด็นก่อการร้ายของภาครัฐแทบจะในทันที จากนั้นรัฐบาลสหรัฐฯ ออกมาตรการรับมือในเอกสาร National Strategy for Combating Terrorism (2003) ระบุให้สร้างความร่วมมือกับชาติพันธมิตร และแสวงหาหุ้นส่วนในการปราบปรามผู้ก่อการตามแหล่งกบดานทั่วโลก อาศัยวิธีทุ่มเทสรรพกำลังทางการทูต เศรษฐกิจ ข้อมูล ฯลฯ เพื่อตัดช่องทางทางการเงินของผู้ก่อการรวมถึงใช้กองกำลังพิทักษ์สันติภาพให้แก่โลกถ้าจำเป็น

ภาพยนตร์จำนวนหนึ่งในทศวรรษ 2000 จึงว่าด้วยภัยก่อการร้ายเป็นหลัก มีทั้งที่อ้างอิงเหตุการณ์ 11 กันยายนโดยตรงและสื่อเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับวิธีก่อการร้ายผ่านเหตุการณ์อื่น ในปี 2006 ภาพยนตร์บันเทิงราว 4 เรื่อง ย้ำภาพปฏิบัติการในวันวิปโยคเพื่อเผยให้เห็นความดึนรนของเหยื่อ ความเสียสละ

ของเจ้าหน้าที่ รวมทั้งความเสียหายที่ควรค่าแก่การจดจำ ได้แก่ United, World Trade Center, New York และ Patriots Day ก่อนหน้านั้นหนึ่งปีภาพยนตร์เรื่อง Munich นำเสนอวิกฤตสะเทือนขวัญเรียกว่า “การสังหารหมู่มิวนิก” (The Munich Massacre) โดยผู้ก่อการร้ายชาวปาเลสไตน์ลักลอบเข้าหมู่บ้านนักกีฬา ระหว่างมหกรรมกีฬาโอลิมปิกปี 1972 ที่เมืองมิวนิกแล้วสังหารผู้เข้าแข่งขันชาวอิสราเอลจำนวน 11 คน (Briggs, 2011) การสังหารหมู่มิวนิกมีสถานะไม่ต่างจากปฐมบทของงานก่อการร้ายยุคใหม่เพราะผู้ก่อการไม่สนใจเส้นเขตแดนและผู้บริสุทธิ์ (Briggs, 2011) นี่ตรงกับความสูญเสียในวันที่ 11 กันยายนอย่างยากจะปฏิเสธ ภาพยนตร์เหล่านี้จึงทำให้ผู้ชมตระหนักถึงความสำคัญของนโยบายปราบปรามผู้ก่อการร้ายของรัฐบาลไปในตัว

กระนั้นภาพยนตร์บางเรื่องให้น้ำหนักแก่ชาติพันธุ์ ในปี 2006 งานย้อนยุคอย่าง 300 วาดภาพของชาวเปอร์เซียให้แลดูคล้ายชนชาติกระหายเลือดและเป็นผู้ทำลายอารยธรรมตะวันตกเพราะตัวละครชาวเปอร์เซียในเรื่องมุ่งล้างผลาญนครรัฐสปาร์ตาเพียงเพื่ออวดแสนยานุภาพทางการสู้รบ บทความ Hollywood’s Bad Arabs โดย Jack G. Shaheen (2015) ยกตัวอย่างภาพยนตร์มากมายประกอบข้อห้วงใยข้างต้น เช่น Taken (2008), Taken 2 (2012), Iron Man (2008), Killer Elite (2011), และ G.I. Joe: Retaliation (2013) เนื่องจากทั้งหมดกำหนดให้ตัวร้ายของเรื่องเป็นชาวอาหรับผู้ไร้มนุษยธรรม อย่างไรก็ดี Taken ขนชั้นสูงอาหรับซื้อมนุษย์ไปบำบัดความใคร่ให้ตัวเอง นั่นทำให้ภาพของอาหรับเปรียบได้ดังอสุรกายในมุมมืด Shaheen ชี้ว่าแม้ภาพเหมารวมเชิงลบของชาวอาหรับปรากฏในประวัติศาสตร์สหรัฐฯ มานาน ภาพดังกล่าวกลับทรงพลังมากขึ้นเมื่อสหรัฐฯ เผชิญเหตุการณ์ 11 กันยายนโดยมีกลุ่มภาพยนตร์ข้างต้นร่วมกับงานอื่น ๆ ช่วยส่งเสริมกระแสความกลัว ความน่าสนใจอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างภาพยนตร์กับมาตรการปราบปรามขบวนการก่อการร้ายของสหรัฐฯ เนื่องจากรัฐบาลสหรัฐฯ เน้นปฏิบัติการใน

ตะวันออกกลางอันเป็นแหล่งพำนักของประชากรอาหรับ ภาพลักษณ์อาหรับในบทบาทฝ่ายร้ายจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับภารกิจบุกพื้นที่ตะวันออกกลาง นี่สอดคล้องกับมาตรการในเอกสาร National Strategy for Combating Terrorism อย่างที่ได้อธิบายไปก่อนหน้านี้

ณ จุดนี้จะเห็นได้ว่าภาพยนตร์ฮอลลีวูดอาศัยรูปลักษณ์ความบันเทิงปลุกถ่ายโลกทัศน์ทางความมั่นคงให้แก่ผู้ชม ในช่วง 1990 ภาพยนตร์จำนวนมากร่วมสร้างโลกานุวัตรเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ในช่วง 2000 ภาพยนตร์อีกจำนวนหนึ่งเน้นย้ำภัยก่อการร้าย แต่ภาพยนตร์ยุคปัจจุบันรักษาภาพลักษณ์สหรัฐฯ ในฐานะมิตรสำคัญของโลกเพื่อตัดทอนความสับสนของรัฐบาล

ภาพยนตร์เกาหลีใต้ในฐานะปัจจัยความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ

วงการภาพยนตร์เกาหลีใต้ต่างจากสหรัฐฯ ตรงที่ไม่มีพื้นฐานด้านความนิยมมาก่อน โลกในอดีตแทบไม่รู้จักงานภาพยนตร์ของเกาหลีใต้และตลาดในประเทศก็ไม่ต้อนรับงานภาพยนตร์ของชาติตัวเอง ปี ค.ศ. 1985 สัดส่วนการฉายภายในประเทศของภาพยนตร์เกาหลีใต้อยู่ที่ประมาณ 30% แต่ 8 ปีถัดมาสัดส่วนการฉายลดลงเหลือน้อยกว่า 10% (Rousse-Marquet, 2013) อุตสาหกรรมภาพยนตร์ของเกาหลีใต้ฟื้นตัวเพราะพลังสนับสนุนจากภาครัฐบวงงบลงทุนภาคเอกชนโดยเฉพาะกลุ่ม Chaebol และความไม่ยอมแพ้ของผู้ผลิต (ฐณยศ โล่ห์พัฒนานนท์, ศักดิ์สิทธิ์ ทวีกุล และนภสร ลิ้มไชยวัฒน์, 2559) เมื่อภาพยนตร์เกาหลีใต้เริ่มกลายเป็นที่ยอมรับในบ้าน งานภาพยนตร์หลายเรื่องไม่เพียงทำหน้าที่รักษาความมั่นคงของวงการ ทว่าถ่ายทอดเนื้อหาบันเทิงเพื่อประโยชน์ทางความมั่นคงของประเทศ

ความมั่นคงของเกาหลีใต้ในกรอบความมั่นคงใหม่ขึ้นอยู่กับความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นหลัก เกาหลีใต้ขยับจากชาติเกษตรกรรมในทศวรรษที่ 1960 มาเป็นชาติอุตสาหกรรมด้วยขนาดเศรษฐกิจลำดับที่ 11 ของโลก อาศัยการ

ส่งออกซึ่งมีพื้นฐานมาจากพัฒนาการด้านสภาพแวดล้อมทางธุรกิจและนวัตกรรม การลงทุน (Santacreu & Zhu, 2018) พัฒนาการทางเศรษฐกิจแบบก้าวกระโดดของเกาหลีใต้ถูกขับเคลื่อนด้วยสถานะความยากจนในช่วงหลังสงครามเกาหลี (Lee, Lee & Park, 2012) การศึกษาโดย Kakwani (2006) ระบุว่าความยากจนคือสภาวะขั้นต่ำอันทำให้บุคคลมีชีวิตโดยปราศจากเกียรติยศ ปัจจัยการดำรงชีพ รวมทั้งต้องผจญกับความหิวโหย สังคมส่วนใหญ่ในเกาหลีใต้จึงขาดเสถียรภาพขณะที่เฝ้ารอบข้างพร้อมคุกคามเกาหลีใต้ได้ตลอดเวลา การขจัดความยากจนจึงถือเป็นภารกิจทางความมั่นคงในสายตาของรัฐบาลพร้อมกับผลักดันให้เกาหลีใต้เติบโตในทางเศรษฐกิจและสังคมให้ได้มากที่สุด

คำอธิบายข้างต้นเป็นเพียงภาพใหญ่ของเกาหลีใต้ แต่รายละเอียดเชิงความมั่นคงสะท้อนให้เห็นในยุทธศาสตร์การพัฒนาซึ่งอิงแนวคิดเกี่ยวกับความทันสมัย เรียกว่า “4S” อันประกอบขึ้นมาจาก Smart (ฉลาด) Safe (ปลอดภัย) Sustainable (ยั่งยืน) และ Strong (เข้มแข็ง) ทั้ง 4S ทำให้เกาหลีใต้มีความล้ำเลิศทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร สิ่งแวดล้อม รวมทั้งการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน (Moon, 2009) จึงกล่าวได้ว่า แนวทางสู่ความมั่นคงของเกาหลีใต้ซึ่งจบลงด้วยสังคมเด่น เศรษฐกิจดี ยึดขอบเขตความทันสมัย (Modernity) ประหนึ่งหัวใจสำคัญ

ภาพยนตร์ของเกาหลีใต้จำนวนมากพยายามสร้างคุณภาพการทางความมั่นคงด้วยการปลูกฝังแนวคิดเกี่ยวกับความทันสมัยแบบ 4S ผ่านเรื่องราวและตัวละครไม่เว้นกระทั่งงานย้อนยุค โดยมากเป็นความทันสมัยในเชิงความคิดและการกระทำ Along with the Gods: The Two Worlds (2017) พุดถึงการทดสอบความดีของวิญญาณตนหนึ่งซึ่งคัดเลือกโดยสามยมทูต ระหว่างการทดสอบเกิดอุปสรรคมากมายทำให้คณะยมทูตต้องร่วมมือแก้ไข ความน่าสนใจของเรื่องอยู่ที่การนำเสนอวิถีปฏิบัติของโลกวิญญาณ ส่วนมากเป็นการโต้เถียงด้วยเหตุผลและ

กฎข้อบังคับระหว่างผู้นำมทูตกับมัจจุราชในด้านต่าง ๆ การโต้เถียงจำลองแนวทางของทนายในโลกลงความเป็นจริง มีการสร้างข้อโต้แย้งจากข้อมูลหลักฐาน บางครั้งผู้นำมทูตสืบสวนปุมหลังของวิญญาณดังกล่าวโดยใช้หลักนิติวิทยาศาสตร์นี้ต่างจากโลกวิญญาณในความคิดดั้งเดิมของผู้ชมที่เทพและเทวดาบันดาลอะไรให้สำเร็จก็ได้ในบัดดล อีกตัวอย่างได้แก่เรื่อง Monstrum (2018) ว่าด้วยอาณาจักรโบราณบนคาบสมุทรเกาหลี แม้เป็นงานย้อนยุค ผู้สร้างกลับผสมผสานเกาหลีในโลกโบราณเข้ากับประเด็นสัตว์วิทยาอันล้ำสมัย พระราชาคนก่อนหลงใหลการสะสมสัตว์แปลกใหม่จนนำไปสู่กำเนิดของสัตว์กลายพันธุ์ ทหารและชาวบ้านต้องทนรับกรรมจากการคุมคามของสัตว์ตัวดังกล่าว สัตว์กลายพันธุ์ในเรื่องไม่ได้เป็นผลจากอำนาจเหนือธรรมชาติแต่สามารถอธิบายได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ นั่นทำให้ผู้ชมมองโลกด้วยความรู้มากกว่าความเชื่อ

กรณีข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ภาพยนตร์เกาหลีได้ยุคใหม่พยายามแยกความบันเทิงออกจากความไร้เหตุผลหรือสิ่งที่ปราศจากคำอธิบาย เพราะความทันสมัยกำหนดให้ทุกอย่างต้องเป็นที่เข้าใจได้และไม่ขัดต่อโลกทัศน์ยุคปัจจุบัน หากโลกยุคสมัยใหม่มุ่งหมายความทันสมัยผ่านเสรีภาพ ความเท่าเทียม วิทยาการ สิทธิมนุษยชน เศรษฐกิจเสรี ฯลฯ งานภาพยนตร์แทบทุกเรื่องของเกาหลีได้โน้มน้าวผู้ชมให้ยึดมั่นในประเด็นเหล่านี้พร้อมกับปฏิบัติความเชื่อตามชนบเดิม ๆ เช่น การมองแก่นแท้ของบุคคลโดยไม่เหยียดรูปร่างใน Red Shoes and the Seven Dwarfs (2019) การรู้จักใช้ความแพรวพราวบวกสติปัญญาภายใต้ภาวะกดดันใน The Thieves (2012) หรือความเข้าใจความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ใน Hansel and Gretel (2007) เป็นต้น ทั้งหมดรวมทั้งสองตัวอย่างก่อนหน้าสัมพันธ์กับแนวคิด 4S โดยเฉพาะด้าน Smart & Strong เพราะมันคือการสร้างประชากรด้วยความคิดแบบก้าวหน้าเพื่อกระตุ้นให้ผู้คนเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันและพัฒนาตามวาระของชาติ แปลความได้ว่าสื่อภาพยนตร์ของเกาหลีได้มีทิศทางสอดคล้องกับ

แนวทางความมั่นคงของชาติไม่ผิดไปจากฮอลลิวูด

กระนั้นความมั่นคงใหม่ของเกาหลีใต้ยังอาศัยการค้าชุนชาตินิยมเพื่อเพิ่มพลังทางการพัฒนาคล้าย ๆ กับกรณีสหรัฐฯ ชาตินิยมหมายถึงภาวะรักและภาคภูมิใจในชาติ พบได้ตั้งแต่ในระดับบุคคลไปจนถึงสังคม ในเอกสารเผยแพร่ของ University of Oxford เรื่อง Nationalism (Fisher, n.d.) มีการสรุปความเกี่ยวกับชาตินิยมโดยยกทฤษฎีของ Hans Khon และ Rogers Brubaker นักวิชาการด้านชาตินิยมว่ามนุษยอาจแบ่งชาตินิยมออกเป็นสองมิติ ได้แก่ ชาตินิยมพลเมืองและชาตินิยมชาติพันธุ์ พลเมืองคือเอกลักษณ์ที่บุคคลสามารถได้มาในภายหลังแต่ชาติพันธุ์ติดตัวบุคคลมาตั้งแต่เกิด ชาตินิยมเกาหลีใต้ขึ้นอยู่กับชาติพันธุ์เป็นหลัก กล่าวคือคนเกาหลีใต้ต้องสืบสายเลือดเกาหลี พูดภาษาเกาหลี มีลักษณะทางกายภาพแบบเกาหลี (Yin, 2013) เชื่อกันว่าชาตินิยมดังกล่าวจะทำให้เกิดความแนบแน่นกับรัฐและขับดันให้ประชากรทุ่มเทพลังเพื่อความสำเร็จทางสังคมเศรษฐกิจตามโจทย์ความมั่นคง ดังนั้นเมื่อใดก็ตามที่เกิดเหตุคุกคามเกาหลีใต้ ประชากรหลายรุ่นก็จะพร้อมใจกันแสดงความภักดีต่อชาติในแบบที่ตนเองถนัดโดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับเกมกีฬาหรือเรื่องราวในโลกอินเทอร์เน็ตไม่เว้นกระทั่งประชารุ่นซึ่งคุ้นเคยกับอัสตองคาวิทน์เป็นอย่างดีอย่างเช่นกลุ่ม Shinsedae¹ (Sun-Young, 2007) หรือเมื่อ Ban Ki-moon และ Kim Jim-yong ได้รับการแต่งตั้งเป็นเลขาธิการแห่งสหประชาชาติกับประธานธนาคารโลกตามลำดับ ชาวเกาหลีใต้รู้สึกทั้งเป็นเกียรติ ทั้งภูมิใจเพราะมันคือความสำเร็จในเวทีระหว่างประเทศ (Yin, 2013) นั่นแสดงว่าแนวทางชาตินิยมอยู่ในสายเลือดของชาวเกาหลีใต้เสมอมา

¹ ประชากรในเกาหลีใต้แบ่งออกได้เป็นหลายรุ่น Shinsedae คือรุ่นที่เติบโตผ่านวิกฤตเศรษฐกิจยุค 90 พร้อมบริโภคระแสวัฒนธรรมจากตะวันตก ขณะที่รุ่นก่อนหน้าคือ 386 Generation คือนักเรียนนักศึกษาผู้ก่อความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองด้วยอุดมการณ์ชาตินิยมและประชาธิปไตย โดยทั่วไป Shinsedae มีความจริงจังกังการเมืองน้อยกว่า 386 Generation

หากชาตินิยมคือทุนทางความมั่นคงที่ถือครองโดยประชากรเกาหลีใต้ อยู่แล้ว ภาพยนตร์ก็คือเครื่องมือที่ช่วยทำให้ทุนนั้นแปลงศักยภาพออกมาสูงสุด แนวทางชาตินิยมในภาพยนตร์เกาหลีใต้อยู่ในรูปของการสร้างตัวละครที่เสนอ ชาวเกาหลีได้อย่างน่าประทับใจจนผู้ชมเกิดความรู้สึกภูมิใจในชาติพันธุ์ แต่บางครั้งภาพของชาตินิยมแสดงออกมาในรูปของการเสียสละเพื่อสังคมอันหมายถึง ประชากรในอุดมคติ เรื่อง Train to Busan (2016) ก็คือ Exit (2019) ก็ดีล้วน ร่วมกระตุ้นความรู้สึกชาตินิยมตามแนวทางที่ว่า Train to Busan ถ่ายทอด การเดินทางของพ่อลูกคู่หนึ่งไปยังเมืองปูซาน ระหว่างทางทั้งสองต้องหลบ เลี่ยงการเผชิญหน้ากับฝูงซอมบี้ สังคมใน Train to Busan จึงอยู่ด้วยความ หวาดกลัว ทั้งยังแตกออกเป็นสองส่วน ได้แก่ ส่วนของผู้มีโอกาสรอดกับ ผู้ที่แทบจะหมดโอกาส ทว่าตัวเอกของเรื่องร่วมกับตัวละครอีกจำนวนหนึ่ง เรียนรู้การเป็นผู้เสียสละแม้ต้องแลกกับชีวิตจนสามารถช่วยเหลือลูกสาวกับ หญิงท้องแก่อีกหนึ่งรายให้รอดพ้นได้ Exit นำเสนอภาพของหนุ่มสาวคู่หนึ่งที่ ติดบนตึกสูงท่ามกลางหมอกพิษคลุมเมือง ทั้งคู่ต้องใช้ทักษะด้านการปีนป่าย พาตัวเองให้รอดจากสถานการณ์ที่ย่ำแย่จนแทบสิ้นหวัง แต่ความไม่ย่อท้อต่อ อุปสรรคคือคุณสมบัติของทั้งสอง นอกจากนี้ทั้งสองยังสละโอกาสการอยู่รอด ด้วยการยอมให้หน่วยกู้ภัยทางอากาศช่วยเหลือกลุ่มผู้ประสบภัยในตึกสูง อีกฝั่ง ตัวอย่างเหล่านี้จึงมีความหมายเกี่ยวกับการมุ่งมั่นและสละตนเพื่อชาติ ดังवादไวโนมนोनสำหรับของสังคม

การใช้ภาพยนตร์เพื่อประโยชน์ทางความมั่นคงใหม่ในเกาหลีใต้ไม่ได้ อดุบัติในรูปของการสร้างเนื้อหาเท่านั้น แต่รัฐบาลยังสนับสนุนการฉาย ด้วยยุทธศาสตร์ Screen Quota หรือกำหนดสัดส่วนการฉายงานเพื่อให้สื่อ ภาพยนตร์มีพื้นที่ในการสร้างความตระหนักรู้ให้มากที่สุด ณ ปัจจุบันสัดส่วน การฉายเน้นเข้าไปที่ภาพยนตร์เกาหลีใต้โดยให้โรงภาพยนตร์ฉายงานเกาหลีใต้

อย่างน้อยที่สุด 73 วันใน 1 ปี (Moo-jong, 2019) แต่กระแสนิยมงานนำเข้ามาจากฮอลลีวูดยังคงสูงจนนำหวาดระแวง นาย Park Yang-woo รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยวจึงให้ความสนใจบังคับใช้สัดส่วนการฉายกับงานนำเข้ามาซึ่งจะช่วยสกัดอิทธิพลของฮอลลีวูดได้มากขึ้น (Moo-jong, 2019) กระนั้นภาพยนตร์เกาหลีใต้ก็ยังรักษาตลาดภายในได้อย่างน่าอัศจรรย์ จากฐานข้อมูลใน KoBiz (2020) รายได้ภาพยนตร์ 20 ลำดับแรกประจำปี ค.ศ. 2019 เป็นของเกาหลีใต้มากถึง 11 เรื่อง และ Extreme Job ของเกาหลีใต้ครองอันดับหนึ่งในตาราง ทำเงินไปทั้งสิ้น 115,176,780 ล้านบาทเหรียญ ขณะที่ลำดับสองคือ Avengers: Endgame ซึ่งได้ไป 100,769,232 ล้านบาทเหรียญ

ความมั่นคงใหม่ของไทยกับศิลปะภาพยนตร์

เมื่อหันมาพิจารณาประเทศไทย บทบาททางความมั่นคงใหม่ของภาพยนตร์ไทยอาจจะยังห่างไกลกับสองกรณีข้างต้น แม้จะอ้างว่าผู้ผลิตบางส่วนได้คล่องงานที่ส่งเสริมความรักชาติ (Patriotic Film) อย่าง ตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน ๖ ภาคหรือสร้างสำนึกทางวัฒนธรรมผ่านงานแนวย้อนยุค ภาพรวมของวงการก็ยังขาดความเข้มข้นเกี่ยวกับความมั่นคงใหม่ในมิติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ฯลฯ เหตุผลหนึ่งอาจจะมาจากอุตสาหกรรมการผลิตของไทยขบเซาจนบีบให้ผู้ลงทุนใส่ใจได้มากที่สุดแค่การเอาตัวรอดในธุรกิจภาพยนตร์ (คมชัดลึก, 2560; โปสเตอร์, 2558) แต่อีกเหตุผลสำคัญคือวงการภาพยนตร์ไทยยังขาดการสร้างกระแสความสนใจในวงกว้างที่จะช่วยให้ตระหนักถึงความสำคัญด้านความมั่นคง² คำอธิบายต่อไปนี้จะชี้ให้เห็นว่าความมั่นคงใหม่ของ

² ภาพยนตร์ไทยจำนวนหนึ่งอาศัยประเด็นความมั่นคงใหม่ในการสร้างสรรค์เรื่องราว ภาพยนตร์มวยไทยคือตัวอย่างที่ชัดเจนเพราะมุ่งสร้างความภูมิใจในชาติคล้ายๆ American Exceptionalism ทว่าภาพยนตร์ลักษณะนี้ยังมีจำนวนน้อยหรือไม่มีใครได้รับความสำคัญหากเทียบกับความจำเป็นระดับชาติ

ไทยคืออะไรในแง่แผนการกับข้อเท็จจริง ภาพยนตร์ไทยตอบสนองประเด็นความมั่นคงใหม่มากน้อยแค่ไหน และมาตรการส่งเสริมภาพยนตร์ไทยสอดคล้องกับความมั่นคงใหม่หรือไม่ ทั้งหมดจะฉายความสัมพันธ์ระหว่างภาพยนตร์กับประเด็นความมั่นคงใหม่ในประเทศไทย

เริ่มจากประเด็นแรก แผนความมั่นคงใหม่ของไทยเป็นที่เข้าใจได้จากยุทธศาสตร์ชาติยกร่างโดยคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ (2561) ซึ่งได้รับการโปรดเกล้าฯ ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2561 สารระสำคัญของยุทธศาสตร์คือการใช้หลักความมั่นคงบวกมั่งคั่งและยั่งยืน “มั่นคง” หมายถึงปลอดภัยจากภาวะคุกคามต่าง ๆ ทั้งภายใน ภายนอก และประเทศไทยสามารถคงรูปแบบทางสังคมและการเมืองอย่างที่เคยเป็นมา (คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) โดยความ “มั่งคั่ง” และ “ยั่งยืน” จะทำหน้าที่ประหนึ่งเกราะคุ้มกันในระยะยาวบนฐานความคิดว่าชาติและประชาชนจะเข้มแข็งเมื่อสังคมเศรษฐกิจมีเสถียรภาพ ยุทธศาสตร์ชาติจึงแบ่งความมั่นคงออกเป็นสองส่วนคือความมั่นคงเก่าซึ่งเน้นกิจการด้านการป้องกันกับความมั่นคงใหม่ซึ่งเน้นประเด็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 2 สารระทางความมั่นคงตามชนบในยุทธศาสตร์ชาติ

ความมั่นคงเก่า	
ยุทธศาสตร์ด้านที่ ๑ ความปลอดภัย	การรักษาความสงบเรียบร้อย
	การป้องกันภัยคุกคามที่อาจเกิดในอนาคต
	การเสริมศักยภาพในภาวะเผชิญกับภัยคุกคาม
	การสร้างความร่วมมือกับต่างประเทศ
	การบริหารจัดการแบบองค์รวม

ตารางที่ 3 สาระทางความมั่นคงใหม่ในยุทธศาสตร์ชาติ

ความมั่นคงใหม่	
ยุทธศาสตร์ด้านที่ ๒ เศรษฐกิจ	เกษตรสร้างมูลค่า
	อุตสาหกรรมและการบริการแห่งอนาคต
	ความหลากหลายทางการท่องเที่ยว
	การเชื่อมโยงทั้งภายในและภายนอก
	การสร้างผู้ประกอบการยุคใหม่
ยุทธศาสตร์ด้านที่ ๓ ประชากร	การรื้อฟื้นวิถีไทยเดิมด้วยเห็นว่าวิถีไทยจะผูกประชากรเข้ากับศีลธรรม
	การพัฒนาบุคคลตลอดช่วงวัย
	ปฏิรูปการเรียนรู้ให้กับยุคสมัย
	ความหลากหลายทางความรู้
	การเสริมสร้างสุขภาวะ
	การเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม
	การเสริมสร้างกีฬา
ยุทธศาสตร์ด้านที่ ๔ สังคม	การจัดความเหลื่อมล้ำ
	การกระจายความเจริญ
	การเสริมสร้างพลังทางสังคม
	การส่งเสริมชุมชน
ยุทธศาสตร์ด้านที่ ๕ สิ่งแวดล้อม	เศรษฐกิจสีเขียว
	เศรษฐกิจทางทะเล
	สภาพภูมิอากาศสมบูรณ์
	การขยายเมืองและชุมชนโดยไม่ทำลายระบบนิเวศ
	ความมั่นคงทางน้ำ พลังงาน สิ่งแวดล้อม
	กระบวนทัศน์สมัยใหม่ด้านสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ยุทธศาสตร์ชาติยังมีด้านที่ 6 ว่าด้วยการทำงานภาครัฐ แต่สาระก่อนไปบนทางสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนมากกว่าจะเน้นความมั่นคงโดยตรง ได้แก่ การใส่ใจประชาชน ความโปร่งใส ฯลฯ

เนื่องจากผู้ร่างยุทธศาสตร์ชาติใช้ข้อมูลช่วงเปลี่ยนผ่านจากทศวรรษ 2550 สู่ 2560 สาระของยุทธศาสตร์จึงให้น้ำหนักแก่การเพิ่มความแข็งแกร่งเพื่อให้ทัดเทียมกับชาติชั้นนำพร้อมตอบโจทย์ที่เน้นพัฒนาการทางเศรษฐกิจยุค 4.0 ร่วมกับพัฒนาการด้านอื่น ๆ ในกรอบของ SDGs อย่างไรก็ตามโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและฉับพลัน ประเด็นความมั่นคงใหม่สำหรับอนาคตจึงเริ่มแตกต่างไปจากที่เคยเข้าใจ ประการแรกภาวะเศรษฐกิจฝืดเคืองไม่เคยจางหายไปจากกระแสเศรษฐกิจโลก อัตราว่างงานขยายตัว ค่าครองชีพแพงขึ้น คนในไทยในช่วงที่ผ่านมาเป็นหนี้สูงกว่าในอดีต กลุ่มที่เป็นหนี้แล้วเกิดปัญหามีมากถึง 61.3% เทียบกับกลุ่มที่มีหนี้แล้วไม่มีปัญหาที่ 38.7% (สรุ ชื่นโชคสันต์, ภาวนิศร์ ชิววลี, และ วิริยะ ตารงค์ศิริ, 2562) นอกจากนี้ผู้ลงทุนภาคอุตสาหกรรมหลายรายทยอยยกเลิกกิจการของตัวเองด้วยเหตุว่าไม่สามารถปรับตัวตามสภาพการแข่งขันได้ (จิตเกษม พรประพันธ์ และคณะ, 2562) สถานการณ์ดังกล่าวบั่นทอนความมั่นคงมนุษย์ในประเทศไทยตามลำดับ

เมื่อเข้าสู่ปี พ.ศ. 2563 วิกฤตโควิด-19 ทำให้โลกต้องแยกขาดจากกันแทบจะสมบูรณ์ รายได้จากการพึ่งพาภายนอกสูญหายไปในพื้นที่ เช่น การท่องเที่ยว บริการคมนาคม รวมไปถึงโรงงานบางแห่งที่ปิดสายพานการผลิตเนื่องจากยอดสั่งซื้อจากต่างประเทศลดลง สถานที่เสี่ยงต่อการติดต่อโรคระบาด เช่น ตลาดนัด สถานบันเทิง ได้รับผลกระทบไม่ต่างกัน (มณฑลธิ กปิลกาญจน์ และ นันทินิตย์ ทองศรี, 2563) ผู้คนเริ่มขาดความมั่นใจในอนาคตมากขึ้น เพราะไม่มีหลักประกันว่าวิกฤตคล้ายกันจะไม่เกิดขึ้นอีก สุรชาติ บำรุงสุข³ กล่าวว่าโลกจะขาดความแน่นอน

³ นักวิชาการด้านการทหาร

ไว้ความมั่นคง และหลายประเทศทราบแล้วว่าความช่วยเหลือจากต่างชาติไม่อาจเกิดขึ้นได้ง่าย การช่วยเหลือตัวเองในทางเศรษฐกิจจึงเป็นสิ่งที่ประเทศไทยอยากจะทำหลีกเลี่ยง (มติชน, 2563)

ในแง่สังคมความระแวงพิชภัยของโรคอุบัติใหม่ทำให้ผู้คนสร้างระยะห่างมากขึ้น แนวคิดการเชื่อมโยงหรือธุรกิจข้ามพรมแดนด้อยค่ากว่าความมั่นคงด้านสุขภาพ (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2563) นักคิดนักเขียนบางสำนักอย่าง สนธิ ลิ้มทองกุล หรือ อเนก เหล่าธรรมทัศน์ จึงพุ่งเล็งไปที่หลักการพอเพียง ได้แก่ ระวังความฟุ้งเฟ้อสะสมสินทรัพย์ที่จับต้องได้ แบ่งปัน รวมทั้งแสดงศักยภาพของคนในชาติแทนการรอรับจากภายนอก (สนธิ ลิ้มทองกุล, 2563; ไทยโพสต์, 2563) ณ จุดนี้จุดอิมิตัวของโลกานุวัตรเก่าคือบทรูปที่เป็นไปได้มากที่สุด ความมั่นคงใหม่ของไทยในอนาคตอาจเป็นเรื่องของการพึ่งพาตนเองและแสวงหาความยั่งยืนที่แท้จริง กระนั้นสาระในยุทธศาสตร์ชาติยังรองรับแนวทางพัฒนามาตามวิถีโลกานุวัตร ความสอดคล้องของยุทธศาสตร์ชาติกับข้อเท็จจริงจึงยังเป็นปัญหาอยู่มาก

เมื่อกล่าวถึงภาพยนตร์ไทย หลายเรื่องยังเน้นเนื้อหาบันเทิงมากกว่าสาระทางความมั่นคงดังว่าไว้ข้างต้น หรือถ้านำไปเทียบเคียงกับงานของเกาหลีใต้ ผู้ชมจะไม่ใคร่เห็นภาพของตัวละครประเภท Smart & Strong เฉกเช่นในโลกทัศน์ความมั่นคงของเกาหลีใต้โดยไม่ต้องกล่าวถึง Safe & Sustainable ภาพการผจญอุปสรรค ความหลากหลายทางวัฒนธรรม หรือความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ฯลฯ อย่างในงานฮอลลีวูดก็ไม่ปรากฏอย่างแพร่หลายเช่นกัน นั่นคือลักษณะการของภาพยนตร์ไทยทั้งในอดีตกับปัจจุบัน งานวิจัยของอภิสิทธิ์ ศุภกิจเจริญ (2562) อธิบายว่าธรรมชาติของภาพยนตร์ไทยในห้วงเวลาที่ผ่านมาแทบจะไร้ความโดดเด่น คุณภาพตามความคาดหวังของผู้ชมก็ลดลงเนื่องจากงบประมาณปีรัด ความเห็นโดย อานนท์ มิ่งขวัญตา และนนทขว้าง ลีรสุนทร นำไปสู่ข้อสรุปว่าเนื้อหาภาพยนตร์ไทยหากไม่เป็นแนวตลกหยาบคาย ก็จวนเวียนกับแนวเพศที่สาม

สยองขวัญ หรือ เรื่องราวเกี่ยวกับพระ (ไทยรัฐ, 2562) เพราะผู้ลงทุนอยากได้เนื้องานที่ตอบสนองความบันเทิงของผู้ชมซึ่งจะช่วยประกันผลกำไรและผู้ชมไทยเองก็ตกอยู่ในความเครียดจากชีวิตประจำวันจนไม่อาจใส่ใจกับอรรถรสที่ซับซ้อนหรือตึงเครียด ในขณะที่เดียวกันความจำเจของแนวภาพยนตร์เป็นผลพวงมาจากปัจจัยเสริมอื่นๆ รวมถึง ได้แก่ การจำกัดโอกาสฉายงานสัญชาติไทยในโรงภาพยนตร์ การขาดความสนับสนุนที่เพียงพอจากองค์กรทางภาพยนตร์ ความนิยมงานนำเข้าจากต่างประเทศ (ฐณยศ โล่ห์พัฒนานนท์, วรลักษณ์ กล้าสุคนธ์ และศักดิ์สิทธิ์ ทวีกุล, 2562) ในหลาย ๆ โอกาสความขาดแคลนบทภาพยนตร์ก็นับเป็นอีกเหตุปัจจัยของปัญหาภาพยนตร์ไทย (ฐณยศ โล่ห์พัฒนานนท์, 2563) ทั้งหมดล้วนบีบพื้นที่ให้คนทำงานต้องปฏิบัติภารกิจในภาวะจำยอม การพัฒนาใด ๆ ไม่อาจกระทำได้หากไม่ใช่เพื่อความบันเทิงประมาณต่ำ ภาพยนตร์ไทยที่เหลือรอดในธุรกิจจึงต้องมองข้ามบทบาทหน้าที่อย่างเช่นในสหรัฐฯ และเกาหลีใต้

ถ้ามองต่อไปในอนาคตซึ่งประเทศไทยต้องการความสามารถในลักษณะของการพึ่งพาตัวเองมากกว่าการสร้างการแข่งขันแกร่งโดยอาศัยโลกาวัตร์ ก็ยังไม่สัญญาณความตื่นตัวจากวงการภาพยนตร์ในการร่วมส่งเสริมแนวทางดังกล่าว เนื่องจากธุรกิจการผลิตยังคงติดขัด ขณะที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่ได้ข้อสรุปเรื่องทิศทางการมั่นคง เช่น อะไรคือปัญหาก้าวต่อไป คนไทยมีทุนอะไรในมือและควรใช้ทุนนั้นแก้ปัญหาอย่างไร จึงเป็นไปได้ว่าช่องว่างระหว่างภาพยนตร์ไทยกับความมั่นคงใหม่จะยังคงอยู่ การสูญเสียโอกาสสร้างจิตสำนึกด้านความมั่นคงใหม่ก็เลยยังคงอยู่เช่นกัน

อย่างไรก็ตามนั้นไม่ได้หมายความว่าวงการภาพยนตร์ไทยต้องรอรับแนวคิดจากภาครัฐอย่างเดียว ในกรณีของสหรัฐฯ ยุคประธานาธิบดี Trump ภาพยนตร์ฮอลลีวูดเลือกสวนทางกับรัฐด้วยเนื้อหาบันเทิงประเภทเร่งเร้าความภาคภูมิใจในชาติโดยไม่ทำลายมิตรภาพกับประชาคมโลก เท่ากับว่ารัฐไม่ใช่ผู้เล่นเดียวที่มีอำนาจ

ในการกำหนดทิศทางความมั่นคง ฉันทัดฉันทันนัวงการภาพยนตร์ไทยสามารถนำประเด็นความมั่นคงใหม่มาผูกเข้ากับเรื่องราว ตัวละคร ตามความเข้าใจของผู้ผลิต โดยไม่ต้องรอฉันทานุมติจากฝ่ายใด เพราะค่อนข้างชัดเจนแล้วว่าวาระความมั่นคงใหม่ในอนาคตจะไม่หลุดจากการรอบการพึ่งพาตนเองในเชิงเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่รวมทั้งการสร้างประชากรผู้รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง โลกโดยรอบกำลังซบในทางความรู้ การแพทย์ สิ่งแวดล้อม อาหาร ฯลฯ เงินดิจิทัล (Digital Money) อาจจะมาแทนที่เงินกระดาษ (Fiat Money) ซึ่งไม่มีสินทรัพย์อะไรหนุน (Belke & Beretta, 2019) ประเทศในตะวันออกกลางเริ่มเดินหน้านโยบายความมั่นคงทางอาหาร (Hameed et al, 2019) ซึ่งอาจกระทบกับการส่งออกสินค้ากลุ่มวัตถุดิบหรืออาหารสำเร็จรูปของไทย ยังมีอะไรอีกมากมายที่สัมพันธ์กับความมั่นคงมนุษย์ในระยะยาว ภาพยนตร์ไทยจึงสามารถใช้เป็นโอกาสในการสร้างสรรค์พร้อมให้ข้อเสนอทางความมั่นคงไปพร้อมกัน

นอกจากตัวภาพยนตร์มาตรการส่งเสริมฉบับปัจจุบันเป็นอีกเหตุปัจจัยที่ควรนำมาศึกษา ประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงของการบังคับใช้ ยุทธศาสตร์การส่งเสริมภาพยนตร์และวีดิทัศน์ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560-2564) ประสพ เรียงเงิน และคณะ (2559) อธิบายว่ายุทธศาสตร์ฯ ฉบับนี้เน้นสาระสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่

- การพัฒนาบุคลากรในการผลิตของอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวีดิทัศน์ไทย
- การส่งเสริมและพัฒนาตลาดภาพยนตร์และวีดิทัศน์ไทย
- การส่งเสริมการปกป้องและคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของงานภาพยนตร์และวีดิทัศน์
- การส่งเสริมความร่วมมือในการร่วมลงทุนระหว่างประเทศรวมทั้งธุรกิจถ่ายทำภาพยนตร์ต่างประเทศในประเทศไทย
- การพัฒนาขีดความสามารถของอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวีดิทัศน์

ทั้ง 5 ด้านมุ่งบรรลุเป้าประสงค์เพียง 2 ประการประกอบไปด้วยความเป็นผู้นำด้านอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวีดิทัศน์ในอาเซียนกับการเปิดโอกาสให้สื่อภาพยนตร์เป็นแหล่งรายได้ขนาดใหญ่พร้อมกับส่งออกภาพลักษณ์ของไทยไปยังต่างแดน (ประสพ เรียงเงิน และคณะ, 2559) ประเด็นความมั่นคงใหม่จึงยังไม่ใช่สาระของงานส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์เนื่องจากมุมมองต่อภาพยนตร์ไทยยังจำกัดด้วยภาพของธุรกิจสร้างสรรค์และมรดกทางวัฒนธรรม บางครั้งอาจเสริมด้วยภาพยนตร์กับการสร้างสรรค์สังคม (ด้วยหลักศีลธรรม จริยธรรม)

มุมมองเช่นนี้ต่างจากมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ และเกาหลีใต้ที่ใส่ใจเรื่องราวทางความมั่นคงใหม่เท่ากับผลประโยชน์ทางธุรกิจและวัฒนธรรม ทำให้สื่อภาพยนตร์ของทั้งสองชาติมีเนื้อหาในเชิงของการสร้างประชากรให้สอดคล้องกับยุคสมัยและครอบคลุมประเด็นแปลกใหม่ตลอดเวลา ยุทธศาสตร์ระยะต่อไปของไทยสามารถบรรลุภาวะด้านความมั่นคงภายในในรอบที่กว้างพอจะให้ผู้ผลิตได้เปิดโลกทัศน์ทางความคิดสร้างสรรค์ในทางที่คล้ายกัน หนึ่ง เพื่อกระตุ้นวงการให้มองความสำคัญของความมั่นคงใหม่และเห็นว่าสื่อภาพยนตร์สามารถแสดงบทบาทในด้านการศึกษาชาติได้มากกว่าที่จินตนาการ สอง เพื่ออำนวยความสะดวกขึ้นงานให้ปราศจากอุปสรรคหรือช่วยให้ผู้สร้างเผชิญกับข้อติดขัดในการเล่นกับประเด็นความมั่นคงใหม่น้อยที่สุด และควรให้หน่วยงานด้านความมั่นคง เช่น สภาความมั่นคงแห่งชาติ หรือ ถึงความคิด (ถ้ามี) ได้เข้ามาแสดงบทบาทในงานส่งเสริมกิจการภาพยนตร์ เมื่อแผนระดับชาติชัดเจน ผู้ผลิตภาพยนตร์ก็จะมีคามมั่นใจมากขึ้น ที่เหลือเป็นเรื่องของรสนิยมกับเทคนิคการโน้มน้าวผู้ชม

บทสรุป

หลังยุคสงครามเย็นความมั่นคงใหม่กลายเป็นเรื่องสำคัญไม่น้อยไปกว่าความมั่นคงแบบเก่า ความมั่นคงใหม่มองข้ามเรื่องทางทหารเพื่อรับมือเรื่องใดก็ตามที่มีผลต่อความปลอดภัยของมนุษย์ทั้งชีวิต ทรัพย์สิน และจิตใจ ปัญหาการขาดแคลนพลังงาน ภัยธรรมชาติ สงครามการเงิน ฯลฯ ล้วนเป็นประเด็นความมั่นคงใหม่ทั้งสิ้น

ประเทศพัฒนาแล้วอย่างสหรัฐฯ และเกาหลีใต้อาศัยพลังของสื่อภาพยนตร์อำนวยความสะดวกทางความมั่นคงตามวาระที่รัฐกำหนด ในกรณีของสหรัฐฯ ภาพยนตร์ยุค 1990 มุ่งสร้างมุมมองแบบ Exceptionalism เพื่อให้คนอเมริกันผูกพันกับชาติ มีการกระตุ้นจิตสำนึกทุนนิยมประชาธิปไตยและขยายขอบเขตของโลกาวัตร์เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ภาพยนตร์ยุค 2000 เพิ่มน้ำหนักให้แก่ประเด็นก่อการร้ายโดยไม่ทิ้งองค์ประกอบทางความมั่นคงในทศวรรษก่อนหน้า แต่เมื่อเข้าสู่ครึ่งหลังของทศวรรษ 2010 วงการภาพยนตร์ของสหรัฐฯ ชัดขึ้นแนวคิดชาตินิยมสุดโต่งของรัฐบาล ทว่าใช้ภาพยนตร์รักษาความเชื่อมโยงกับมิตรประเทศซึ่งถือเป็นการสืบต่อความมั่นคงในยุค 1990 กรณีของเกาหลีใต้แตกต่างออกไปตรงที่ไม่ได้จำแนกออกเป็นยุค เพราะความมั่นคงใหม่ของเกาหลีใต้ว่าด้วยเรื่องการเพิ่มความสามารถทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ชาติหลังยุคสงครามเกาหลี ในแง่นี้สื่อภาพยนตร์ของเกาหลีใต้ร่วมรักษาโลกทัศน์ทางการพัฒนา สร้างประชากรประเภทฉลาด ทันสมัย มุ่งมั่น เสียสละ และรักชาติ อย่างไรก็ตามรัฐบาลเกาหลีใต้สังเกตเห็นบทบาทของภาพยนตร์ในทางความมั่นคงเสมอมา จึงออกกระเปาะที่เอื้อการฉายงานมากกว่าจะปล่อยธุรกิจโรงภาพยนตร์ให้ดำเนินไปอย่างเสรี

ประเด็นความมั่นคงใหม่ของไทยปรากฏให้เห็นผ่านยุทธศาสตร์ชาติซึ่งเน้นความมั่นคงตามธรรมเนียมร่วมกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม แต่บทบาท

ของภาพยนตร์ไทยในมิติดังกล่าวอาจยังไม่หนักแน่นเท่ากับสหรัฐฯ และเกาหลีใต้ เนื่องจากวงการภาพยนตร์ไทยติดกับดักทางธุรกิจ ทำให้ขาดโอกาสสร้างสรรค์เนื้อหาที่จะมุ่งประโยชน์ทางความมั่นคงใหม่ ในเวลาเดียวกันแผนส่งเสริมภาพยนตร์ของประเทศไทยก็ยังไม่ครอบคลุมประเด็นความมั่นคงใหม่เท่ากับมุมมองทางเศรษฐกิจและการเผยแพร่วัฒนธรรม ล่วงมาถึงปี พ.ศ. 2563 การพัฒนาบนแนวทางพึ่งพาตนเองเริ่มเป็นที่กล่าวขานมากขึ้นเพราะวิกฤตสุขภาพได้ซ้ำเติมวิกฤตเศรษฐกิจและสังคมที่เรื้อรังมานานจนก่อสภาวะโดดเดี่ยวในประเทศไทย นี่จึงเป็นโอกาสอันดีที่วงการภาพยนตร์ไทยจะได้คำนึงถึงการสร้างชิ้นงานตอบสนองต่อความต้องการด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความมั่นคงให้มากขึ้นไม่ว่าจะเป็นความต้องการที่ระบุในแผนหรือความมั่นคงตามที่จำเป็นจริง ๆ ขณะที่ภาครัฐอาจจะช่วยพิจารณาบทบาทภาพยนตร์ในทางความมั่นคงใหม่แล้วบรรจุลงในยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องต่อไป บทเรียนของสหรัฐฯ และเกาหลีใต้สามารถนำมาใช้ประกอบการขับเคลื่อนได้เป็นอย่างดี

บทความนี้พยายามเปิดพื้นที่ความมั่นคงใหม่ในสาขาภาพยนตร์ เนื้อหาทั้งหมดจึงยังเป็นเพียงการนำร่องด้วยปมความรู้พื้นฐานเพื่อให้เกิดความตื่นตัวควรมีการศึกษาสถานการณ์โลกอย่างลึกซึ้งในขั้นต่อไปโดยเน้นการพยากรณ์แนวโน้มเพื่อการปรับตัวที่เหมาะสม หากเป็นเรื่องของการพึ่งพาตนเอง ประเด็นภาพยนตร์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอาจจะเป็นหัวข้อเร่งด่วนที่ทุกฝ่ายควรใส่ใจ

รายการอ้างอิง

- กองบรรณาธิการ. (2563, 7 เมษายน). ผลกระทบ โควิด-19 โลกใบเดิมที่ไม่เหมือนเดิม. *กรุงเทพธุรกิจ*. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/874745>
- คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ประกาศราชกิจจานุเบกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานราชกิจจานุเบกษา
- จงเดือน สุทธิรัตน์. (2552). *อิทธิพลสื่อภาพยนตร์ฮอลลีวูด: ความสัมพันธ์กับกิจการโลก*. กรุงเทพฯ : สำนักวิชาการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- จิตเกษม พรประพันธ์, วัชรินทร์ ชินวรวัฒนา, พรชนก เทพขาม และ ชุตติกา เกียรติเรืองไกร. (2562). *ส่องกระจกมองอุตสาหกรรมไทยใน 1 ทศวรรษ*. สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/DocLib_/Article_06Dec2019.pdf
- ชนากานต์ ปานอ่ำ. (2563, 5 เมษายน). โลกก่อนยุคโควิดจะไม่หวนกลับมา ศ.ดร.สุรชาติ บำรุงสุข แต่โลกใหม่ที่เชื้อโรคร้ายสิ้นสุด, *มติชน*. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/prachachuen/interview/news_2124487
- ชาญชัย อุ่มปัญญา. (2557). American Exceptionalism กับนโยบายต่างประเทศ สหรัฐอเมริกา. *รัฐสภาสาร*, 62(1), 65-89.
- ธัญยศ โล่ห์พัฒนานนท์. (อยู่ระหว่างการตีพิมพ์). *บทสำรวจภาพยนตร์ไทย ปี พ.ศ. 2562. วารสารวิจัยวัฒนธรรม*.

ฐณยศ โล่ห์พัฒนานนท์. (อยู่ระหว่างการตีพิมพ์). สื่อบันเทิงกับความมั่นคงใหม่
ในประเทศสหรัฐอเมริกา : มองผ่านบทบาทภาพยนตร์ฮอลลีวูด. *วารสาร
ความมั่นคงศึกษา*.

ฐณยศ โล่ห์พัฒนานนท์, วรลักษณ์ กล้าสุคนธ์ และ ศักดิ์สิทธิ์ ทวีกุล. (2562).
ความสอดคล้องของโครงสร้างอุตสาหกรรมการผลิตภาพยนตร์ไทยกับ
ยุทธศาสตร์การส่งเสริมภาพยนตร์และวีดิทัศน์ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560-
2564). *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต*, 13(1), 43-79.

ฐณยศ โล่ห์พัฒนานนท์, ศักดิ์สิทธิ์ ทวีกุล และ นภสร ลิ้มไชยวัฒน์. (2559). โอกาส
และข้อจำกัดในการเผยแพร่ผลงาน: ภาพยนตร์ไทยกับภาพยนตร์เกาหลี.
วารสารการสื่อสารมวลชน, 4(2), 105-126.

ทีมข่าวเฉพาะกิจไทยรัฐออนไลน์. (2562, 13 กันยายน). ปมหนังไทยซ้ำซาก ผี ตลก
กะเทย พระ คนนิยม หรือไม่พัฒนา?. *ไทยรัฐออนไลน์*. สืบค้นจาก [https://
www.thairath.co.th/scoop/1659180](https://www.thairath.co.th/scoop/1659180) ทีมข่าวบันเทิง. (2560,
15 พฤษภาคม).

หลากหลายผู้กำกับไทย ไขปัญหาหนังไทยซบเซา. *คมชัดลึก*. สืบค้นจาก [https://
www.komchadluek.net/news/ent/276911](https://www.komchadluek.net/news/ent/276911)

นายกรัฐมนตรี แถลงมาตรการแต่ละด้านเพื่อสกัดกั้นการแพร่ระบาดโควิด-19
ผ่านโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย 17 มีนาคม 2563.
(2563). [วีดิทัศน์]. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาด
ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19).

ประสพ เรียงเงิน, นवलวรรณ ดาระสวัสดิ์, ปวีตรา ฤกษ์แสน และ เพิ่มพล กันเทพา.
(บรรณาธิการ). (2559). *ยุทธศาสตร์การส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์
และวีดิทัศน์ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560- 2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัด
กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.

- พลิกวิกฤติโควิดเป็นโอกาส ดร.เอนก ปลูกคนไทยพึ่งตนเองด้วยเศรษฐกิจพอเพียง.
(2563, 12 เมษายน). *ไทยโพสต์*. สืบค้นจาก <https://www.thaipost.net/main/detail/62917>
- มณฑล ภิปิตถาญจน และ นันทินตย์ ทองศรี. (2563). *ท่ามกลางวิกฤติโควิด-19 เราจะสู้ไปด้วยกัน*. สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/DocLib_/Article_05Apr2020.pdf
- รายงานประจำปี 2562 บริษัท เมเจอร์ ซินีเพล็กซ์ กรุ๊ป จำกัด (มหาชน). (2563). กรุงเทพฯ: บริษัท เมเจอร์ ซินีเพล็กซ์ กรุ๊ป จำกัด (มหาชน).
- สนธิ ลิ้มทองกุล. (2563, 10 เมษายน). *ไวรัสโควิด 19 หายนะของโลกแล้วเราจะทำตัวอย่างอย่างไร?*. [เฟซบุ๊กไลฟ์]. สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/sondhitalk/videos/1075673349470743>
- สรุ ชื่นโชคสันต์, ภาวนิศร์ ชวัลลลสี, และ วิริยะ ตารงค์ศิริ. (2562). *8 ข้อเท็จจริงปัญหาการเงินของครัวเรือนไทย*. สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_30Oct2019.a
- โสภณ ศิริงาม. (2560, มิถุนายน). การปฏิรูปความมั่นคงของไทยในศตวรรษที่ 21. *NDC Security Review*, 6, 6-21.
- หนังสือไมโครโฟนคนดูตลาดภาพยนตร์หดแรง. (2558, 13 ตุลาคม). *โพสต์ทูเดย์*. สืบค้นจาก <https://www.posttoday.com/economy/news/393487>
- อภิสิทธิ์ ศุภกิจเจริญ. (2562). *ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยต่อการเป็นผู้นำในภูมิภาคอาเซียน*. สืบค้นจาก http://www.mac.ru.ac.th/wp-content/uploads/2019/03/2019-03-06_16-22-15_588567.pdf

- Baetjer Jr., H. (2017). *Economics and Free Markets: An Introduction*. Washington, D.C.: Cato Institute.
- Belke, A. & Beretta, E. (2020). From cash to central bank digital currencies and cryptocurrencies: a balancing act between modernity and monetary stability. *Journal of Economic Studies*, 47(4), 911-938. <https://doi.org/10.1108/JES-07-2019-0311>
- Briggs, E. (2011). *The Munich Massacre: A New History*. (Master's thesis, University of Sydney).
- Caballero-Anthony, M. (2015). Sustainable Development Goals (SDGs): Managing Expectations. In Cook, A. D. B., Nair, T., & Rahman, S. (Eds.), *RSIS Non-Traditional Security (NTS) Year in Review 2015* (pp. 8-11). Singapore: RSIS Centre for Non-Traditional Security (NTS) Studies.
- CNN. (2020). *Contagion vs. Coronavirus: The Film's Connections to a Real Life Pandemic*. Retrieved April 15, 2020, from <https://edition.cnn.com/2020/04/02/movies/contagion-movie-versus-coronavirus-scn-wellness/index.html>
- Derry, D. (2000). Agenda Setting and Problem Definition. *Policy Studies*, 21(1), 37-47.
- Fisher, S. (n.d.). *Nationalism*. Oxford: University of Oxford.
- Hameed, M., Hamid, M., Ahmadalipour, A., Rostamkhani, H. M., Abbaszadeh, P., & Alipour, A. (2019). A Review of the 21st Century Challenges in the Food-Energy-Water Security in the Middle East. *Water*, 11(4), 682. <https://doi.org/10.3390/w11040682>

- Kakwani, N. (2006, December). Poverty and Wellbeing. *Poverty in Focus*, 20-21.
- Keagle, J. M. (2012). *Non-Traditional Security Threats and Asia-Pacific Regional Cooperation* Washington, D.C.: Center for Technology and National Security Policy, National Defense University.
- Korean Film Council. (2020). *Film & People Database*. Retrieved April 8, 2020, from https://www.koreanfilm.or.kr/eng/news/boxOffice_Yearly.jsp?mode=BOXOFFICE_YEAR&selectDt=2019&category=ALL&country=ALL
- Lee, H.-H., Lee, M., & Park, D. (2012, July 1). *Growth Policy and Inequality in Developing Asia: Lesson from Korea*. [Discussion Paper]. Retrieved from <https://www.eria.org/ERIA-DP-2012-12.pdf>
- Mahmood, I. (2013). Influence and Importance of Cinema on the Lifestyle of Educated Youth: A Study on University Students of Bangladesh. *IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)*, 17(6), 77-80.
- Mbe, V. S. (2011). *The Role of Film in Society*. Retrieved May 11, 2020, from <https://thoughteconomics.com/the-role-of-film-in-society/>
- Moon, T. H. (2009). Korea's Sustainable Development Strategy. *Korea Observer*, 40(1), 85-114.
- Moo-jong, P. (2019, May 2). Dispute over 'screen quota'. *The Korea Times*. Retrieved from http://www.koreatimes.co.kr/www/opinion/2019/12/636_268177.html

- National Commission on Terrorist Attacks. (n.d.). *The 9/11 Commission Report: Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*. Retrieved from https://govinfo.library.unt.edu/911/report/911Report_Exec.htm
- Nye, J. S. (1990). Soft Power. *Foreign Policy*, 80, 153-171.
- Phi, H. D., Huong, N. V., Tuan, H. A., & Nguyen, X. (2019). Management of Nontraditional Security: A New Approach. *International Journal of Engineering, Applied and Management Sciences Paradigms (IJEAM)*, 54(1), 253-262.
- Rousse-Marquet, J. (2013). *The Unique Story of the South Korean Film Industry*. Retrieved December 22, 2016, from <http://www.inaglobal.fr/en/cinema/article/unique-story-south-korean-film-industry>
- Sagar, V. (2015). An Overview of Non-Traditional Security. In Cook, A. D. B., Nair, T., & Rahman, S. (Eds.), *RSIS Non-Traditional Security (NTS) Year in Review 2015* (pp. 36-38). Singapore: RSIS Centre for Non-Traditional Security (NTS) Studies.
- Santacreu, A. M., & Zhu, H. (2018). *How Did South Korea's Economy Develop So Quickly?* Retrieved April 8, 2020, from <https://www.stlouisfed.org/on-the-economy/2018/marchhow-south-korea-economy-develop-quickly>
- Shaheen, J. G. (2015). *Hollywood's Bad Arabs*. Retrieved April 7, 2020, from <https://www.thecairoreview.com/essays/hollywoods-bad-arabs/>

- Shrestha, M. (2015). In the Balance: Food Security in Southeast Asia. In Cook, A. D. B., Nair, T., & Rahman, S. (Eds.), *RSIS Non-Traditional Security (NTS) Year in Review 2015* (pp. 50-53). Singapore: RSIS Centre for Non-Traditional Security (NTS) Studies.
- Sun-Young, P. (2007). *Shinsedae: Conservative Attitudes of a 'New Generation' in South Korea and the Impact on the Korean Presidential Election*. Retrieved April 8, 2020, from <https://www.eastwestcenter.org/news-center/east-west-wire/shinsedae-conservative-attitudes-of-a-new-generation-in-south-korea-and-the-impact-on-the-korean-pres>
- Tian, G. (2015). Prioritising Climate Adaptation for Disaster Risk Reduction. In Cook, A. D. B., Nair, T. & Rahman, S. (Eds.), *RSIS Non-Traditional Security (NTS) Year in Review 2015* (pp. 58-60). Singapore: RSIS Centre for Non-Traditional Security (NTS) Studies.
- Trajano, J. C. I. (2015). The Future of Nuclear Power in Asia and Europe. In Cook, A. D. B., Nair, T. & Rahman, S. (Eds.), *RSIS Non-Traditional Security (NTS) Year in Review 2015* (pp. 46-48). Singapore: RSIS Centre for Non-Traditional Security (NTS) Studies.
- The White House. (1994). *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*. Washington, DC: The US President Printing Office.
- The White House. (2002). *The National Security Strategy of the United States of America*. Washington, DC.

- UNDP. (n.d.). *Sustainable Development Goals*. Retrieved from https://www.undp.org/content/dam/undp/library/corporate/brochure/SDGs_Booklet_Web_En.pdf
- Wanwarang Maisuwong. (2012). The Promotion of American Culture through Hollywood Movies to the World. *International Journal of Engineering Research & Technology (IJERT)*, 1(4), 1-7.
- Yin, S. J. (2013). Pride of the People: South Korea and Korean Nationalism *ISIS Focus*, 8, 4-8.